

**ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ**

Angelika Pitsela, *«Straffälligkeit und Viktimisierung aus la-ndischer Minderheiten in der Bundesrepublik Deutschland. Dargestellt am Beispiel der griechischen Bevölkerungsgruppe»* Max-Planck-Institut, Freiburg i.Br., 1986.

της Ανθοζωής ΧΑΪΔΟΥ
Τομέας Εγκληματολογίας
Πάντειος Α.Σ.Π.Ε.

Με τα θέματα των μεταναστευτικών μειονοτήτων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έχουν ασχοληθεί πολλοί ερευνητές, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '60.^[1]

Τόσο στο σύνολό τους, όσο και κατά εθνικότητες, οι ομάδες αυτές έχουν αποτελέσει αντικείμενο ερευνών και μελετών διαφόρων επιστημονικών κλάδων.

Αποτελεί, εξ άλλου, διεθνές φαινόμενο το να αποδίδονται κοινωνικά προβλήματα -όπως η εγκληματικότητα - στους μετανάστες για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας.

Το πρόβλημα εμφανίστηκε αρκετά οξύ στην Ο.Δ.Γ. λόγω της ανετοιμότητάς της για υποδοχή των μελών των οικογενειών των αλλοδαπών εργαζομένων που άρχισαν να καταφθάνουν εκεί, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ανεργία.

Έπρεπε, κατά συνέπεια, να διαμορφωθεί ένας φόβος ως προς την εγκληματικότητα των μεταναστών, γεγονός που θα προκαλούσε μία αρνητική στάση των αυτοχθόνων απέναντι στους αλλοδαπούς οι οποίοι θα χρεώνονταν έτσι όλα τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της σύγχρονης Γερμανίας.

Αρκετές, όμως, μελέτες και εμπειρικές έρευνες που ασχολήθηκαν ειδικότερα με το θέμα της εγκληματικότητας των αλλοδαπών, τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης γενιάς (η τρίτη γενιά θεωρείται ότι έχει πλέον ενταχθεί στη γερμανική κοινωνία), έδειξαν ότι δεν επρόκειτο για ένα ιδιαίτερα ανησυχητικό φαινόμενο: Η παρατηρούμενη στατιστική υπερεμφάνιση των αλλοδαπών στις εγκληματολογικές στατιστικές σχετίζεται άμεσα με τη διαδικασία επιλογής εκ μέρους των διωκτικών αρχών και την «ορατότητα» των εγκληματικών πράξεων των αλλοδαπών.^[2]

Ένας ερευνητικός τομέας που δεν γνώρισε ανάλογη ανά-

πτυξη είναι αυτός της θυματολογίας των μεταναστών. Παρά το γεγονός ότι παρουσιάζεται κάποιο -περιορισμένο- επιστημονικό ενδιαφέρον και για το μετανάστη-θύμα, οι περιπτώσεις μελετών αυτού του είδους είναι περιορισμένες και περιστασιακές (στα πλαίσια ερευνών για την εγκληματικότητα των μεταναστών).

Στην αρτιότερη προσέγγιση του θέματος συμβάλλει η έρευνα της Αγγελικής Πιτσελά σε δείγμα ελλήνων (λόγω της εθνικότητας της συγγραφέως) μεταναστών στη Στουτγάρδη.

Η μελέτη αυτή, η οποία υποβλήθηκε ως διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Φράιμπουργκ, χαρακτηρίζεται από δύο βασικές κατευθύνσεις: Αφενός αναφέρεται στην έκταση, τη δομή και την εξέλιξη της εγκληματικότητας των ελλήνων μεταναστών, με πλαίσιο τη θεωρία της «πολιτισμικής σύγκρουσης» του Thorsten Sellin, και αφετέρου προσεγγίζει εμπειρικά (για πρώτη φορά) από θυματολογική άποψη το μεταναστευτικό πληθυσμό, και ιδιαίτερα τον ελληνικό.

Η εργασία βασίζεται τόσο σε δευτερογενή όσο και σε πρωτογενή ανάλυση: Πέρα από μία εκτενή βιβλιογραφική αναφορά στα θέματα της εγκληματικότητας των μεταναστών και του σκοτεινού της αριθμού, γίνεται ανάλυση των στατιστικών στοιχείων για την εγκληματικότητα των ελλήνων μεταναστών στο ομοσπονδιακό κρατίδιο της Βάδης-Βυρτεμβέργης για την περίοδο 1971-1983, καθώς και επεξεργασία και αξιολόγηση των εμπειρικών δεδομένων που συγκεντρώθηκαν στα πλαίσια της θυματολογικής έρευνας με τη βοήθεια ερωτηματολογίου (σελ.423-447).

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου (σελ.9-141) εξετάζεται η κοινωνική και νομική κατάσταση των ελλήνων μεταναστών στην Ο.Δ.Γ., καθώς και η εγκληματικότητά τους τόσο μέσα από ανάλυση των επίσημων στατιστικών στοιχείων της Βάδης-Βυρτεμβέργης όσο και από προηγούμενες έρευνες στο γερμανικό χώρο πάνω στο αντικείμενο αυτό. Γίνεται, επίσης, αντιπαραβολή με τα αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών πάνω στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς των Ηνωμένων Πολιτειών.

Το δεύτερο μέρος του βιβλίου -που είναι και το εκτενέστερο (σελ.142-419)- είναι αφιερωμένο στη θυματολογική έρευνα: Μετά από αναφορά σε προηγούμενες μελέτες πάνω στο σκοτεινό αριθμό, παρουσιάζονται η μέθοδος και ο τρόπος διεξαγωγής της εμπειρικής έρευνας και γίνεται παράθεση των αποτελεσμάτων και αξιολόγησή τους.

Σε γενικές γραμμές, οι κύριοι στόχοι της έρευνας είναι να

διαπιστωθεί αν τα στατιστικά στοιχεία αντικατοπτρίζουν ουσιαστικά την πραγματική εικόνα της εγκληματικότητας, αν -και σε ποιο βαθμό- προσβάλλονται τα έννομα αγαθά των μεταναστών από άλλα άτομα, η έκταση των παραβάσεων του νόμου που δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές, και το πώς δημιουργείται ο φόβος του εγκλήματος. Επίσης, γίνεται προσπάθεια συλλογής πληροφοριών για εγκλήματα που δεν καταχωρήθηκαν, με τρόπο ασφαλέστερο σε σύγκριση με άλλες μεθόδους.

Τα κύρια πορίσματα της ερευνητικής αυτής προσπάθειας μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

Σχετικά με το ποσοστό εγκληματικότητας, οι έλληνες κατέχουν μία μέση θέση στις στατιστικές καταχωρήσεις, ενώ από το σύνολο των υπόπτων ως δραστών στον ελληνικό πληθυσμό της Βάδης-Βυρτεμβέργης το 42% αντιστοιχεί στην ηλικιακή ομάδα κάτω των 21 ετών (σελ.82 του βιβλίου). Η διακύμανση των καταδικών αντιστοιχεί στην πληθυσμιακή αύξηση, ενώ από άποψη συχνότητας προηγούνται οι παραβάσεις του Κ.Ο.Κ. και ακολουθούν τα αδικήματα κατά της ιδιοκτησίας (σελ.84).

Όσον αφορά το θεωρητικό πλαίσιο της «πολιτισμικής σύγκρουσης», δεν επαληθεύτηκε η άποψη ότι η εγκληματικότητα των μεταναστών είναι αντιστρόφως ανάλογη με τη διάρκεια παραμονής τους, ότι δηλαδή όσο αυξάνεται ο χρόνος παραμονής τους και η εξοικείωση με τα πολιτισμικά πρότυπα της «φιλοξενούσας» χώρας τόσο περιορίζεται η πιθανότητα εγκληματικής δραστηριότητας. Αντίθετα η δομή της εγκληματικότητας είναι παρόμοια με εκείνη του αυτόχθονα πληθυσμού (σελ.130 & 397).

Στο θυματολογικό μέρος της έρευνας, τα στοιχεία από τα 219 άτομα του δείγματος έδειξαν ότι αυτοί που δεν είχαν πειστεί για την αποτελεσματική λειτουργία των διωκτικών μηχανισμών ή έβλεπαν ανησυχητικά την έκταση του εγκληματικού φαινομένου δεν έδειξαν μεγαλύτερη αυστηρότητα σχετικά με τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, σε σύγκριση με εκείνους που είχαν αντίθετη εικόνα της ποινικής δικαιοσύνης και της εγκληματικότητας (σελ.210 επ. & 406).

Ως προς τις εμπειρίες θυματοποίησης, το 22.6% του δείγματος θεώρησαν τους εαυτούς τους θύματα εγκληματικής πράξης μέσα στο 1982, ενώ το 39% γνώριζαν άλλα πρόσωπα που έπεσαν θύματα εγκληματικής πράξης μέσα στην ίδια χρονιά (σελ.256 & 269).

Στατιστικά διαπιστώθηκε κατά μέσον όρο ένα έγκλημα ανά

δύο άτομα, με πρώτα κατά σειρά τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας με ποσοστό συχνότητας 79%. Άτομα μέσης ηλικίας (30-39 ετών) υπήρξαν συχνότερα θύματα (σελ. 256, 257 & 274).

Ενώ θα αναμενόταν εκείνοι που έχουν πέσει θύματα εγκληματικών ενεργειών να έχουν μία αυστηρότερη στάση απέναντι στα θέματα της θανατικής ποινής, της επιμέλειας εκείνων που απολύονται από τη φυλακή, της απόλυσης υπό όρους, και του σωφρονισμού γενικά, κάτι τέτοιο δεν επαληθεύτηκε, παρά μόνο -σε μικρό βαθμό- αναφορικά με το θέμα της αναστολής της ποινής (σελ.306, 316 & 407).

Διαπιστώθηκε, πάντως, ότι αυτοί που υπήρξαν θύματα λαμβάνουν συχνότερα από τους άλλους μέτρα ασφαλείας, παρά το γεγονός ότι οι προσωπικές εμπειρίες θυματοποίησης δεν φαίνονται να ενισχύουν το φόβο του εγκλήματος (σελ.301 επ.).

Καταγγελίες στις αρμόδιες αρχές έγιναν από το 41% των θυμάτων και είχαν πάντα σχέση με το είδος του εγκλήματος (σελ.343).

Σε σύγκριση με τη θυματολογική έρευνα που είχε προηγηθεί το 1981 σε γερμανούς, δεν διαπιστώθηκαν ουσιαστικές διαφορές στα επιμέρους ζητήματα: Εν τούτοις, οι έλληνες εμφανίστηκαν γενικά λιγότερο επιεικείς από τους αυτόχθονες στο θέμα της ποινικής αντιμετώπισης εγκλημάτων και δραστών (σελ.413). Επίσης, διαπιστώθηκε μεταξύ των ελλήνων μεταναστών ένα συναίσθημα εντονότερης ανησυχίας, που συνδυάζεται με κάποιο μεγαλύτερο φόβο θυματοποίησης (σελ.415).

Μεθοδολογικά, η αντιπροσωπευτικότητα των πορισμάτων της έρευνας κλονίζεται από το σχετικά μικρό δείγμα της ομάδας έρευνας (219 άτομα) και τον τοπικό περιορισμό των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκαν (μόνο από το ομοσπονδιακό κρατίδιο της Βάδης-Βυρτεμβέργης).

Η χρήση, εξ άλλου, του ερωτηματολογίου προηγούμενης θυματολογικής έρευνας πάνω στο σκοτεινό αριθμό, που απευθυνόταν σε γερμανούς, καθώς και η δι' αλληλογραφίας συμπλήρωσή του εγκυμονούν επιπρόσθετους μεθοδολογικούς κινδύνους.

Το γεγονός ότι στην έρευνα δεν μπόρεσαν να περιληφθούν εγκλήματα χωρίς θύματα, το ότι δεν γίνεται -λόγω του μικρού δείγματος- διαφοροποίηση των θυμάτων κατά το είδος της εγκληματικής πράξης και κατά τα ατομικά χαρακτηριστικά του θύματος, καθώς και το ότι δεν είναι δυνατό να διαπιστωθεί σχέση μεταξύ εγκληματικής πράξης του ερωτωμένου και θυματοποίησης, απο-

τελούν αδυναμίες που επισημαίνονται και από την ίδια την ερευνητρια (σελ.167 & 278 επ.).

Τέλος, πρέπει να τονιστεί η έλλειψη ενός ολοκληρωμένου, ομοιογενούς θεωρητικού μοντέλου που θα κάλυπτε και τις δύο ερευνητικές προσεγγίσεις και θα επαληθευόταν ή όχι από τα τελικά πορίσματα.

Το γεγονός, πάντως, ότι για πρώτη φορά στο γερμανικό χώρο έρχεται μία -κατά κύριο λόγο- θυματολογική έρευνα, με τόσο λεπτομερειακή αναφορά σε διάφορα ζητήματα (που μόνο εν μέρει επισημάνθηκαν εδώ), να θίξει το σοβαρότατο αυτό πρόβλημα, της θυματοποίησης των μεταναστευτικών μειονοτήτων, το ότι η συγγραφέας, με αυτοπρόσωπη παρουσία σε μία πόλη της Ελλάδας και μία αντίστοιχη της Γερμανίας, δοκίμασε σε δείγμα τη λειτουργικότητα και αποτελεσματικότητα του ερωτηματολογίου, καθώς και η πληρότητα των βιβλιογραφικών της παραθέσεων, οι οποίες καλύπτουν το μεταναστευτικό ζήτημα στην Ο.Δ.Γ. σε όλο του το φάσμα, καλύπτουν τις αδυναμίες που προαναφέρθηκαν.

Η έρευνα αυτή συμβάλλει αποφασιστικά στη διαφώτιση ενός θέματος που, για διάφορους λόγους, παρέμενε μακριά από το επιστημονικό προσκήνιο, και σίγουρα θα αποτελέσει την αφετηρία για παρόμοιες έρευνες και σε άλλες μειονότητες που εκπροσωπούνται -και με μεγαλύτερα ποσοστά- στη γερμανική κοινωνία.

Τέλος, για μας τους Έλληνες η έρευνα μπορεί να είναι πολύτιμη για την άντληση στοιχείων γύρω από αυτό το ανθρώπινο δυναμικό και για τον κοινωνικό σχεδιασμό είτε εκ μέρους της γερμανικής πολιτείας, είτε εκ μέρους των ελληνικών αρχών, για τη χάραξη μιάς πολιτικής επανένταξης των παλιννοστούντων στην Ελλάδα.

[1] Ενδεικτικά αναφέρονται: **Institut für angewandte Sozialwissenschaft, Deutsche und Gastarbeiter. Ausländische Arbeiter im Spiegel der Meinungen.** (Politogramm), Bad Godesberg 1966, **Ch. Tomuschat**, **Zur politischen Betätigung des Ausländers in der Bundesrepublik Deutschland**, Bad Homburg 1968, **U. Mehrländer**, **Beschäftigung ausländischer Arbeitnehmer in der Bundesrepublik Deutschland unter spezieller Berücksichtigung von Nordrhein-Westfalen**, Opladen 1969.

[2] Ενδεικτικά αναφέρονται: Για την α' γενιά: **S. Coenen**, **Die Kriminalität der Gastarbeiter im Landgerichtsbezirk Düsseldorf. Eine**

Darstellung des strafrechtlichen Verhaltens der italienischen, griechischen und spanischen Arbeitskräfte in der Zeit von 1959 bis 1963, Köln 1966, **B. Wehner**, «Gastarbeiter=Kriminalität» - auch ein Schlagwort?, Kriminalistik 1966, S. 175-176, **H.-G. Zimmermann**, Die Kriminalität der ausländischen Arbeiter. Versuch einer Analyse, Kriminalistik 1966, S. 623-625, **G. Gräff**, Die Kriminalität der Gastarbeiter im Landgerichtsbezirk München 1, Saarbrücken 1967, **G. Kaiser**, Gastarbeiterkriminalität und ihre Erklärung als Kulturkonflikt, in: Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht, hrsg. von T. Ansay/V. Gessner, München 1974, S. 208- 240, **B. Villmow**, Gastarbeiterkriminalität - Vorurteile und Realität, Vorgänge 1974, S. 124-133, **G. Kiesebrink**, Die Gastarbeiter und ihr kriminelles Verhalten. Dargestellt am Beispiel der Kriminalität der Jugoslawen, Italiener, Griechen, Spanier und Türken im Landgerichtsbezirk Wuppertal in den Jahren 1968 bis 1970, Bochum 1980. Για τη 6^η γενιά: **P.-A. Albrecht/Ch. Pfeiffer**, Die Kriminalisierung junger Ausländer. Befunde und Reaktionen sozialer Kontrollinstanzen, München 1979, **F. Hamburger/L. Seus/O. Wolter**, Zur Delinquenz ausländischer Jugendlicher. Bedingungen der Entstehung und Prozesse der Verfestigung, Bundeskriminalamt, Wiesbaden 1981, **A. Chaidou**, Junge Ausländer aus Gastarbeiterfamilien in der Bundesrepublik Deutschland. Ihre Kriminalität nach offizieller Registrierung und nach ihrer Selbstdarstellung, Frankfurt am Main/Bern/New York 1984, **A. Chaidou**, Warum überproportional? Kriminalitätsbelastung junger Ausländer, Kriminalistik 1984, S. 355-358, 375-376, **J. Mansel**, Die unterschiedliche Selektion von jungen Deutschen, Türken und Italienern auf dem Weg vom polizeilich Tatverdächtigen zum gerichtlich Verurteilten, MSchKrim 1986, S. 309-325.